Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
M. SZPUNAR
prednesené 22. septembra 2022 [1]

Vec C-395/21

D.V.
proti
M.A.

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách – Smernica 93/13/EHS – Zmluvná podmienka stanovujúca výšku odmeny za poskytnutie právnych služieb na základe hodinovej sadzby“

I. Úvod

1. Návrh na začatie prejudiciálneho konania v tejto veci bol podaný v rámci konania o zaplatenie odmeny advokátovi za poskytnutie právnych služieb spotrebiteľovi.

2. Vnútroštátny súd po tom, čo vyjadril pochybnosti o tom, či podmienky sporných zmlúv týkajúce sa odmeny za poskytovanie právnych služieb predstavujú nekalé podmienky v zmysle smernice 93/13/EHS [2], položil Súdnemu dvoru šesť prejudiciálnych otázok týkajúcich sa výkladu ustanovení tejto smernice. Na žiadosť Súdneho dvora sa tieto návrhy obmedzujú na analýzu piatej a šiestej prejudiciálnej otázky.

3. Piata a šiesta prejudiciálna otázka sú položené pre prípad, že by Súdny dvor odpovedal na prvé štyri prejudiciálne otázky v tom zmysle, že podmienky sporných zmlúv týkajúce sa odmeny za poskytovanie právnych služieb sú nekalé. Vnútroštátny súd zastáva názor, že sporné zmluvy nie sú po odstránení týchto podmienok ďalej záväzné. Piata a šiesta otázka sa týkajú dôsledkov, ktoré možno bez ohľadu na smernicu 93/13 vyvodiť zo zistenia nekalej povahy týchto podmienok v situácii, v ktorej už boli poskytnuté právne služby.

[1] Jazyk prednesu: poľština.

[2] Smernica Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

II. Právny rámec

A. Právo Únie

4. V súlade so znením článku 6 ods. 1 smernice 93/13:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

5. Článok 7 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.“

B. Litovské právo

6. Ustanovenia smernice 93/13 boli prebraté do litovského Občianskeho zákonníka. Z týchto ustanovení vyplýva, že ak súd vyhlási zmluvnú podmienku za nekalú, táto podmienka je neplatná od okamihu uzavretia zmluvy, ale ostatné podmienky zmluvy zostávajú pre strany záväzné, pokiaľ je možné ďalšie plnenie zmluvy.

7. Ustanovenie § 50 ods. 3 zákona Advokatūros įstatymas (zákon o advokácii) z 18. marca 2004 (Žin. 2004, č. 50-1632) stanovuje:

„Na stanovenie výšky odmeny advokáta za právne služby je potrebné zohľadniť zložitosť veci, kvalifikáciu a skúsenosti advokáta, finančnú situáciu klienta a ostatné dôležité okolnosti.“

8. Odporúčania o maximálnej výške odmeny za službu poskytnutú advokátom (advokatas) alebo advokátskym koncipientom, ktorá sa má priznať v občianskoprávnych veciach, boli schválené nariadením ministra spravodlivosti Litovskej republiky č. 1R-85 z 2. apríla 2004 a uznesením predsedníctva litovskej Advokátskej komory z 26. marca 2004 (v znení účinnom od 20. marca 2015). Tieto odporúčania sa uplatňujú pri priznávaní trov konania v súlade s ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku.

III. Skutkové okolnosti vo veci samej

9. Žalovaný vo veci samej uzavrel so žalobkyňou v tomto konaní päť zmlúv o poskytovaní právnych služieb. Tieto zmluvy sa týkali zastupovania žalovaného vo veci samej (i) v občianskoprávnej veci týkajúcej sa určenia, že určitý majetok patrí do režimu spoluvlastníctva; (ii) v občianskoprávnej veci týkajúcej sa určenia bydliska maloletých detí, práva styku a výšky výživného; (iii) začatia vyšetrovania na policajnej stanici a prokuratúre a (iv) vyšetrovania pred týmito orgánmi (v) vo veci rozvodu manželstva.

10. V týchto zmluvách sa stanovuje, že advokátka sa zaväzuje poskytovať ústne alebo písomné konzultácie, pripravovať návrhy právnych dokumentov a podpisovať ich, vykonávať právne preskúmanie dokumentov a zastupovať klienta pred rôznymi orgánmi a vykonávať s tým súvisiace úkony.

11. Zároveň stanovujú, že výška odmeny advokátky je 100 eur za každú hodinu konzultácie poskytnutej klientovi alebo poskytovania právnych služieb. Časť tejto odmeny mala byť splatná ihneď po tom, čo advokátka predložila účet za právne služby, v ktorom zohľadnila hodiny poskytnutých konzultácií alebo poskytovania právnych služieb.

12. Okrem toho podľa znenia jednotlivých zmlúv mal žalovaný vo veci samej vopred zaplatiť určité sumy ako preddavok. Na tomto základe zaplatil sumu 5 600 eur.

13. Žalobkyňa vo veci samej poskytovala služby od apríla do decembra 2018 a od januára do marca 2019.

14. Dňa 21. a 26. marca 2019 predložila účty za právne služby, ktoré poskytla žalovanému vo veci samej.

15. Dňa 10. apríla 2019 žalobkyňa vo veci samej podala na súd prvého stupňa žalobu, ktorou sa domáhala, aby bola žalovanému vo veci samej uložená povinnosť zaplatiť jej sumu 9 900 eur za poskytnutie právnych služieb a sumu 194,30 eura ako náhradu vynaložených nákladov spolu s úrokmi a trovami konania.

16. Súd prvého stupňa zistil, že žalobkyňa vo veci samej poskytla služby, za ktoré mala byť vyplatená odmena vo výške 12 900 eur. Tento súd zároveň konštatoval, že zmluvné podmienky týkajúce sa odmeny za poskytnutie právnych služieb sú nekalé, a znížil výšku odmeny o polovicu, teda na 6 450 eur.

17. Keďže žalovaný vo veci samej už zaplatil žalobkyni vo veci samej sumu 5 600 eur, súd prvého stupňa mu uložil povinnosť zaplatiť sumu 850 eur zvýšenú o sumu 194,30 eura ako náhradu vynaložených nákladov. Rozhodol tiež o úrokoch a trovách konania.

18. Žalobkyňa vo veci samej podala proti rozhodnutiu súdu prvého stupňa odvolanie. Toto rozhodnutie bolo potvrdené rozhodnutím súdu druhého stupňa, proti ktorému žalobkyňa vo veci samej podala kasačný opravný prostriedok na vnútroštátny súd.

19. Podľa vnútroštátneho súdu majú pre vyriešenie sporu medzi účastníkmi konania podstatný význam dve podmienky uvedené v sporných zmluvách: (i) zmluvná podmienka týkajúca sa stanovenia ceny skutočne poskytnutých služieb na základe hodinovej sadzby a (ii) zmluvná podmienka týkajúca sa platobných podmienok za právne služby. Ak bola v zmluve uvedená hodinová sadzba, ale nebol v nej podrobnejšie opísaný rozsah a trvanie konkrétnych právnych služieb a predpokladaná konečná odmena, spotrebiteľ nemusel byť schopný posúdiť rozsah potrebných služieb a ich konečnú cenu.

20. Hoci sa zdá, že vnútroštátny súd v niektorých bodoch návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza osobitne zmluvnú podmienku týkajúcu sa hodinovej sadzby a osobitne podmienku týkajúcu sa spôsobu odmeňovania za právne služby, v týchto návrhoch ich nebudem posudzovať osobitne, ale budem ich uvádzať ako zmluvnú podmienku týkajúcu sa odmeňovania.

21. Piata a šiesta prejudiciálna otázka sa totiž týkajú dôsledkov, ktoré možno bez porušenia smernice 93/13 vyvodiť zo zistenia nekalej povahy tejto zmluvnej podmienky. Vnútroštátny súd sa okrem toho domnieva, že bez tejto podmienky sporné zmluvy nemôžu byť ďalej platné, a preto musí byť potvrdená ich neplatnosť.

22. Podľa vnútroštátneho súdu dôsledkom, ktorý vyplýva z judikatúry týkajúcej sa smernice 93/13, je situácia, v ktorej by sa zmluvná podmienka týkajúca sa odmeny považovala za takú, ako keby nikdy nebola pre spotrebiteľa záväzná. To by znamenalo, že vnútroštátny súd by mohol odmietnuť priznať advokátke odmenu za vykonanie právnych služieb.

23. Vnútroštátny súd sa však po prvé pýta, či vyvodenie takéhoto dôsledku zo zistenia nekalej povahy podmienok dotknutých zmlúv nie je v rozpore so zásadou odplatnosti za zmluvy o poskytovaní služieb. Po druhé, hoci podľa vnútroštátneho súdu takýto dôsledok predstavuje primeranú sankciu pre predajcu alebo dodávateľa za použitie nekalých podmienok, možno pochybovať o tom, či takáto sankcia v prípade, že advokátka nedostane žiadnu odmenu za poskytnuté služby, by neviedla k bezdôvodnému obohateniu spotrebiteľa a k dosiahnutiu zjavne nespravodlivého výsledku.

24. Pri posudzovaní možnosti priznať odmenu advokátke v určitej výške vnútroštátny súd skúma, či judikatúra vnútroštátnych súdov, podľa ktorej zistenie nekalej podmienky týkajúcej sa zmluvnej ceny umožňuje súdu znížiť náklady na poskytnuté služby alebo priznať cenu týchto služieb vo výške vzniknutých nákladov alebo najnižšiu možnú trhovú cenu, neodstraňuje preventívny účinok a ako taká nie je v rozpore s dlhodobým cieľom článku 7 ods. 1 smernice 93/13.

IV. Konanie na Súdnom dvore a prejudiciálne otázky

25. Za týchto podmienok Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva) rozhodnutím z 23. júna 2021, ktoré bolo doručené Súdnemu dvoru 28. júna 2021, rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru šesť prejudiciálnych otázok. Na žiadosť Súdneho dvora sa tieto návrhy týkajú piatej a šiestej prejudiciálnej otázky, ktoré znejú takto:

„5. Znamená skutočnosť, že v prípade, ak sa zistí, že zmluvná podmienka týkajúca sa ceny je nekalá, zmluva o právnych službách nie je záväzná, ako je uvedené v článku 6 ods. 1 smernice 93/13, že je potrebné obnoviť situáciu, v ktorej by sa spotrebiteľ nachádzal bez existencie zmluvnej podmienky, o ktorej sa zistilo, že je nekalá? Znamenalo by obnovenie takej situácie, že spotrebiteľ nie je povinný zaplatiť za služby, ktoré mu už boli poskytnuté?

6. Ak z povahy zmluvy o službách poskytovaných za protihodnotu vyplýva, že nie je možné obnoviť situáciu, v ktorej by sa spotrebiteľ nachádzal v prípade neexistencie podmienky, ktorá sa považuje za nekalú (služby už boli poskytnuté), bolo by stanovenie odmeny za služby poskytnuté advokátom v rozpore s cieľom článku 7 ods. 1 smernice 93/13? Pokiaľ je odpoveď na túto otázku záporná, dosiahla by sa skutočná rovnováha, ktorou sa obnoví rovnosť zmluvných strán:

   (i) ak by bola advokátovi vyplatená odmena za poskytnuté služby na základe hodinovej sadzby uvedenej v zmluve;

(ii) ak by bola advokátovi vyplatená minimálna odmena za právne služby (stanovená napríklad vo vnútroštátnom právnom predpise, alebo v odporúčaniach o maximálnej výške odmeny za službu poskytnutú advokátom);

(iii) ak by bola advokátovi vyplatená primeraná odmena za poskytnuté služby, ktorej výšku by určil súd s prihliadnutím na zložitosť veci, kvalifikáciu a skúsenosti advokáta, finančnú situáciu klienta a iné dôležité okolnosti?“

26. Žalobkyňa vo veci samej, litovská a nemecká vláda, ako aj Európska komisia predložili písomné pripomienky. Pojednávanie sa nekonalo.

V. Analýza

27. Svojou piatou a šiestou prejudiciálnou otázkou, ktoré treba preskúmať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta Súdneho dvora, či sa článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice 93/13 má vykladať v tom zmysle, že v situácii, keď zmluva o poskytovaní právnych služieb uzavretá medzi spotrebiteľom a predajcom alebo dodávateľom nemôže ďalej existovať po odstránení nekalej podmienky týkajúcej sa odmeny za poskytnutie právnych služieb a tieto služby boli poskytnuté, tieto ustanovenia nebránia tomu, aby vnútroštátny súd namiesto priznania určitej výšky odmeny za poskytnutie právnych služieb, v celom rozsahu zamietol žalobu o zaplatenie podanú týmto predajcom alebo dodávateľom proti spotrebiteľovi.

28. V tejto súvislosti treba spresniť, že súdy prvého a druhého stupňa vo veci samej znížili odmenu za poskytnuté právne služby o polovicu.[3] Hoci vnútroštátny súd rozhoduje o kasačnom opravnom prostriedku podanom proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, piata a šiesta prejudiciálna otázka sa neobmedzujú na otázku, či smernica 93/13 bráni takémuto zníženiu odmeny.

29. Je pravda, že vnútroštátny súd v odôvodnení svojho návrhu na začatie prejudiciálneho konania uvádza, že má pochybnosti, pokiaľ ide o zlučiteľnosti smernice s judikatúrou vnútroštátnych súdov, ktorá umožňuje okrem priznania nákladovej ceny týchto služieb alebo najnižšej trhovej ceny aj možnosť znížiť odmenu za poskytnuté služby.[4]

30. Naproti tomu piata prejudiciálna otázka sa týka len toho, či vzhľadom na smernicu 93/13 môže konštatovanie nekalej povahy zmluvnej podmienky, ktorá vedie k neplatnosti zmluvy ako celku, viesť k situácii, v ktorej predajca alebo dodávateľ nedostane vôbec žiadnu odmenu za poskytnuté právne služby.

31. Následne v znení šiestej prejudiciálnej otázky vnútroštátny súd uvádza tri možnosti, ktoré sa týkajú určenia výšky takejto odmeny na základe (i) dotknutých zmlúv alebo (ii) minimálnych nákladov na právne služby, určených podľa vnútroštátneho právneho predpisu,[5] alebo (iii) okolností, ktoré majú umožniť určenie tejto odmeny v „primeranej výške“. Vnútroštátny súd v tejto súvislosti nespresňuje, či možnosti, ktoré posudzuje, spočívajú v ponechaní dotknutých zmlúv v platnosti a v zmene ich obsahu alebo v stanovení odmeny za právne služby na základe iných ustanovení litovského práva týkajúcich sa služieb poskytnutých bez právneho základu.

[3] Pozri bod 16 vyššie.

[4] Pozri bod 24 vyššie.

[5] Vnútroštátny súd zrejme odkazuje na právny predpis opísaný v bode 8 vyššie.

32. Návrh na začatie prejudiciálneho konania neobsahuje informácie o rozsahu preskúmania, ktoré vykonal vnútroštátny súd pri preskúmaní kasačného opravného prostriedku. V každom prípade piata a šiesta prejudiciálna otázka sa týkajú tej istej problematiky, aká bola vznesená pred týmto súdom. Súvisí s dôsledkami, akými sú konštatovanie nekalej povahy zmluvnej podmienky, ktorá spôsobuje neplatnosť zmluvy. Navrhujem teda preskúmať tieto otázky spoločne.

33. Skôr než pristúpim k preskúmaniu prejudiciálnych otázok, uvediem pripomienky, ktoré dotknuté osoby uviedli vo svojich písomných pripomienkach. Následne sa budem zaoberať judikatúrou Súdneho dvora týkajúcou sa dôsledkov konštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky a relevantnosti tejto judikatúry pre prejednávanú vec. Na základe toho sformulujem návrhy odpovedí na položené otázky.

A. Tvrdenia účastníkov konania

34. Žalobkyňa vo veci samej sa domnieva, že podmienky dotknutých zmlúv týkajúce sa odmeny za poskytnutie právnych služieb sa týkajú „hlavného predmetu zmluvy“ v zmysle článku 4 ods. 2 smernice 93/13 a sú vypracované jasne a zrozumiteľne a nemožno ich preskúmať z hľadiska poctivosti.

35. Preto sa žalobkyňa vo veci samej vyjadruje k piatej a šiestej prejudiciálnej otázke len doplnkovo. Domnieva sa, že vzhľadom na to, že právne služby už boli poskytnuté na základe dotknutých zmlúv, z dôvodu povahy odplatnej zmluvy o poskytnutí služieb nie je možné obnoviť situáciu, v ktorej by sa nachádzal spotrebiteľ, ak by táto podmienka nebola zahrnutá do dotknutých zmlúv. Opačný výklad, ktorý by vnútroštátnemu súdu umožňoval právne prekvalifikovať vzťah medzi zmluvnými stranami a zmeniť ho na zmluvu o poskytnutí bezodplatných služieb, by spochybnil podstatu dotknutých zmlúv. Žalobkyňa vo veci samej zároveň zrejme tvrdí, že zníženie výšky odmeny tak, ako ho vykonal tento prvostupňový súd vo veci samej, neoslabuje odrádzajúci účinok smernice 93/13.

36. V tomto zmysle sú formulované pripomienky nemeckej vlády, ktorá sa tiež šiestou prejudiciálnou otázku zaoberá len doplnkovo. Podľa tejto vlády nekalú podmienku týkajúcu sa odmeňovania právnych služieb možno nahradiť dispozitívnym ustanovením týkajúcim sa odmeny za poskytovanie takýchto služieb.

37. Ďalej litovská vláda zastáva názor, že v situácii, keď advokát poskytol právne služby v rámci plnenia zmluvy, ktorej podmienky boli vyhlásené za nekalé, by mal vnútroštátny súd priznať advokátovi odmenu s prihliadnutím na okolnosti prípadu, zložitosť veci, odbornosť a skúsenosti advokáta, finančnú situáciu klienta a ďalšie relevantné okolnosti s cieľom zabrániť použitiu nekalých podmienok.

38. Komisia zastáva iný názor. Domnieva sa, že zmluvné podmienky týkajúce sa odmeny, ktoré boli vyhlásené za nekalé, nemôžu vyvolávať právne účinky. Komisia sa s odvolaním na judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej vnútroštátny súd môže zabrániť neplatnosti zmluvy nahradením nekalej podmienky dispozitívnym ustanovením, aby zabránil tomu, že spotrebiteľ bude vystavený „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“, domnieva, že v prejednávanej veci nie je potrebné použiť riešenie prijaté touto judikatúrou. Podľa názoru Komisie neexistuje dôvod domnievať sa, že zrušenie dotknutých zmlúv by mohlo mať takéto „dôsledky“ pre spotrebiteľa.

B. Judikatúra týkajúca sa dôsledkov odstránenia nekalej zmluvnej podmienky v situácii, v ktorej zmluva môže naďalej existovať bez tejto podmienky

39. Z ustálenej judikatúry vyplýva, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 bráni tomu, aby v situácii, keď zmluva môže po odstránení nekalej zmluvnej podmienky naďalej existovať, vnútroštátny súd mohol zmeniť obsah tejto podmienky namiesto toho, aby ju jednoducho neuplatnil na posúdenie práv a povinností zmluvných strán spotrebiteľskej zmluvy.[6] Vnútroštátny súd v zásade nemôže uplatniť namiesto nekalej zmluvnej podmienky ustanovenie vnútroštátneho práva dispozitívnej povahy, ktoré upravuje práva a povinnosti strán, na ktoré sa táto podmienka vzťahuje.

40. Potvrdzuje to rozsudok Dexia Nederland[7], v ktorom Súdny dvor spresnil, že smernica 93/13 bráni tomu, aby sa predajca alebo dodávateľ po tom, čo bola podmienka stanovujúca zaplatenie náhrady škody predajcovi alebo dodávateľov v prípade nesplnenia zmluvných povinností zo strany spotrebiteľa vyhlásená za nekalú, mohol domáhať zákonnej náhrady škody na základe dispozitívneho ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré by sa uplatnilo v prípade neexistencie uvedenej podmienky.

41. Povinnosť vnútroštátneho súdu neuplatniť nekalú zmluvnú podmienku, ktorá ukladá zaplatenie súm, ktoré sa ukážu ako neoprávnené, má v zásade reštitučný účinok zodpovedajúci týmto sumám.

42. Judikatúra Súdneho dvora týkajúca sa reštitučných nárokov sa týka predovšetkým nárokov, ktoré spotrebiteľ má voči predajcovi alebo dodávateľovi. Možno to vysvetliť obsahom článku 6 ods. 1 smernice, 93/13, ktorá členským štátom ukladá povinnosť zabezpečiť, aby nekalé podmienky „neboli záväzné pre spotrebiteľa“, ale aby zaväzovali predajcu alebo dodávateľa. Súdny dvor zdôrazňuje, že konštatovanie nekalej povahy zmluvnej podmienky musí prinajmenšom v zásade viesť k obnoveniu právnej a skutkovej situácie spotrebiteľa, v ktorej by sa nachádzal, ak by táto podmienka neexistovala (článok 6 ods. 1 smernice).[8] Nejde o zhodnosť plnení spotrebiteľa a predajcu alebo dodávateľa, ale o zabezpečenie toho, aby určenie nekalej povahy zmluvnej podmienky nemalo len symbolický význam a aby spotrebiteľ neznášal dôsledky vyplývajúce zo zahrnutia podmienky, ktorá určuje práva a povinnosti zmluvných strán, do zmluvy v rozpore s jeho záujmom. Súdny dvor okrem toho dodáva, že neexistencia reštitučného účinku môže spochybniť odradzujúci účinok, ktorým má smernica zabezpečiť, aby predajcovia alebo dodávatelia nepoužívali nekalé zmluvné podmienky (článok 6 ods. 1 smernice v spojení s článkom 7 ods. 1).[9]

43. Je pravda, že v rozsudku Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria[10] Súdny dvor rozhodol, že článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice 93/13 sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby v prípade neplatnosti nekalej zmluvnej podmienky, ktorá ukladá povinnosť zaplatiť všetky poplatky za zriadenie a zrušenie hypotekárneho záložného práva spotrebiteľovi, vnútroštátny súd zamietol vrátenie súm spotrebiteľovi zaplatených na základe uvedenej podmienky, a to okrem prípadu, že ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré sa uplatnia pri neexistencii uvedenej zmluvnej podmienky, ukladajú spotrebiteľovi povinnosť zaplatiť tieto poplatky v celom rozsahu alebo sčasti.

6 Pozri rozsudok zo 14. júna 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, body 65 a 71).

7 Rozsudok z 27. januára 2021 (C-229/19 a C-289/19, EU:C:2021:68, bod 67).

8 Pozri rozsudok z 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo a i. (C-154/15 a C-307/15, EU:C:2016:980, bod 61).

9 Pozri rozsudok z 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo a i. (C-154/15 a C-307/15, EU:C:2016:980, bod 63).

10 Rozsudok zo 16. júla 2020 (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 55).

44. Hoci tento rozsudok vyvoláva v právnej teórii určité výkladové pochybnosti, [11] v záujme súladu s judikatúrou týkajúcou sa smernice 93/13 sa zdá, že ho treba chápať v tom zmysle, že sa vzťahuje na reštitučné nároky, a nie na nahradenie zmluvnej podmienky dispozitívnym ustanovením alebo zmenou obsahu zmluvy. Zdá sa, že išlo o reštitučné nároky, ktorých cieľom bolo získať náhradu nákladov, ktoré nakoniec neznášal predajca alebo dodávateľ, ktorý je účastníkom zmluvy (aj keď nepriamo mali byť finančné prostriedky na financovanie týchto výdavkov prevedené tomuto predajcovi alebo dodávateľovi), ale tretie osoby.

45. Tento rozsudok preto možno chápať v tom zmysle, že ide o zmluvnú podmienku, podľa ktorej bol spotrebiteľ povinný znášať všetky náklady na zriadenie a zrušenie hypotekárneho záložného práva. Keďže takáto podmienka nemá voči tomuto spotrebiteľovi vo vzťahu k predajcovi alebo dodávateľovi žiadny účinok, pri posudzovaní reštitučných nárokov sa môže uplatniť vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej náklady tretích osôb je povinný znášať spotrebiteľ. V takejto situácii by si vyhovenie reštitučnému nároku spotrebiteľa určite vyžadovalo nahradenie zmluvnej podmienky dispozitívnym ustanovením, čo je podľa judikatúry neprípustné, alebo zmenu obsahu spornej podmienky tak, aby bolo možné uznať, že predajca alebo dodávateľ je povinný zbaviť spotrebiteľa dlhu, ktorý znáša spotrebiteľ podľa tejto vnútroštátnej právnej úpravy.

46. Bez ohľadu na to, akým spôsobom treba chápať rozsudok Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria [12], nemožno z neho vyvodiť žiadne ďalekosiahle závery v prejednávanej veci. Išlo v ňom o uplatnenie vnútroštátneho ustanovenia, ktoré sa netýkalo vzájomných práv a povinností predajcu alebo dodávateľa a spotrebiteľa, ale jeho povinností voči tretím osobám. Konkrétnejšie sa tento rozsudok týka situácie, v ktorej zmluva môže naďalej existovať po odstránení nekalej zmluvnej podmienky, zatiaľ čo v rámci prejednávanej veci sa možnosť ďalšej existencie sporných zmlúv bez zmluvnej podmienky týkajúcej sa odmeny zdá byť pochybná.

C. Judikatúra týkajúca sa situácií, v ktorých zmluva nemôže byť naďalej záväzná podľa vnútroštátneho práva

47. Vrátim sa k judikatúre týkajúcej sa dôsledkov konštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky v prípade, ak zmluva podľa vnútroštátneho práva nemôže naďalej existovať bez tejto podmienky. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že bez podmienky týkajúcej sa odmeňovania nie je možné pokračovať v plnení dotknutých zmlúv, čo vedie k ich neplatnosti. Konečné posúdenie tejto otázky je povinnosťou vnútroštátneho súdu. [13]

48. Z doterajšej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že pokiaľ sa vnútroštátny súd domnieva, že na základe relevantných ustanovení vnútroštátneho práva nie je zachovanie zmluvy bez nekalých podmienok, ktoré obsahuje, možné, článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v zásade nebráni tomu, aby bola táto zmluva vyhlásená za neplatnú. [14]

49. Naopak prekážkou vyhlásenia neplatnosti zmluvy môžu byť dôsledky, aké má toto vyhlásenie pre spotrebiteľa.

[11] Pozri COMBET, M.: Les clauses abusives dans les contrats bancaires et financiers ((2ème partie). In: *Revue internationale des services financiers*, zv. 3, 2021, s. 64; WEGRZYNOWSKI, Ł: Skutek restytucyjny z dyrektywy 93/13/EWG a zasady rozliczeń stron w związku z nieważnością umowy zawierającej niedozwolone postanowienia umowne. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, zv. 5, 2022, s. 54.

[12] Rozsudok zo 16. júla 2020 (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578, bod 55).

[13] Pozri rozsudok z 5. júna 2019, GT (C-38/17, EU:C:2019:461, bod 43).

[14] Pozri rozsudok z 3. októbra 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, bod 43).

50. V súlade s rozsudkom Kásler a Káslerné Rábai [15], ktorým sa začala línia judikatúry rozvíjaná a spresňovaná v nasledujúcich rozhodnutiach, článok 6 ods. 1 smernice 93/13 nebráni tomu, aby vnútroštátny súd mohol nahradiť nekalú zmluvnú podmienku ustanovením vnútroštátneho práva dispozitívnej povahy alebo ustanovením, ktoré sa uplatní, ak sa na tom dohodnú zmluvné strany. Možnosť takéhoto nahradenia je judikatúrou obmedzená na prípady, v ktorých by spotrebiteľ mohol byť z dôvodu neplatnosti zmluvy vystavený „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“ [16].

51. Namiesto nekalých podmienok možno uplatniť ustanovenia, ktoré odrážajú rovnováhu, ktorú chcel vnútroštátny zákonodarca vytvoriť medzi všetkými právami a povinnosťami zmluvných strán niektorých zmlúv v prípadoch, keď sa zmluvné strany neodchýlili od štandardného pravidla stanoveného vnútroštátnym zákonodarcom pre dotknuté zmluvy. Naopak nekalé podmienky nemôžu nahradiť výlučne vnútroštátne ustanovenia všeobecnej povahy, ktoré neboli predmetom osobitnej analýzy normotvorcu, aby sa vytvorila rovnováha medzi všetkými právami a povinnosťami zmluvných strán, a ktoré stanovujú, že účinky vyjadrené v obsahu právneho úkonu sa dopĺňajú najmä účinkami vyplývajúcimi zo zásad spravodlivosti alebo z ustálených zvyklostí. [17]

52. Zdá sa, že v tomto ustanovení Súdny dvor umožňuje ochranu spotrebiteľa pred „obzvlášť nepriaznivými dôsledkami“ tým, že na základe súdneho rozhodnutia určí okolnosti, za ktorých si predajca alebo dodávateľ môže uplatniť práva vyplývajúce z nekalých podmienok spôsobom, ktorý sa od okolností opísaných v zmluve odchyľuje. [18]

53. V záujme súladu medzi týmto ustanovením a zmienenou judikatúrou, treba podľa môjho názoru toto ustanovenie chápať takým spôsobom, že v každom prípade by v takomto prípade muselo ísť o také vymedzenie týchto okolností, ktoré by spĺňalo požiadavky na nahradenie nekalých zmluvných podmienok dispozitívnymi ustanoveniami, a predovšetkým o to, aby takýto zásah súdu neohrozil účinnosť smernice 93/13 a dosiahnutie cieľov ňou sledovaných.

54. V tomto zmysle sa nesú aj úvahy uvedené v rozsudku Banca B. [19], v ktorom Súdny dvor spresnil, že cieľom smernice 93/13 nie je presadzovať jednotné riešenia, pokiaľ ide o dôsledky, ktoré treba vyvodiť z konštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky.

55. Na jednej strane musí súd dbať na to, aby bolo možné znovu nastoliť rovnosť medzi zmluvnými stranami, ktorú by mohlo ohroziť uplatnenie nekalej podmienky voči spotrebiteľovi. Na druhej strane je potrebné zabezpečiť, aby bol predajca alebo dodávateľ odradený od zahrnutia takýchto podmienok do zmlúv, ktoré ponúka spotrebiteľom. [20]

15 Rozsudok z 30. apríla 2014 (C-26/13, ďalej len „rozsudok Kásler“ EU:C:2014:282, bod 80).

16 Je pravda, že vzhľadom na odpoveď Súdneho dvora v rozsudku Kásler, možnosť nahradiť nekalú podmienku dispozitívnym ustanovením nemusí byť podmienená existenciou „obzvlášť nepriaznivých dôsledkov“. Zdá sa totiž, že takýto výklad tohto rozsudku vyplýva z pripomienok litovskej a nemeckej vlády. Naopak z rozhodnutí vydaných po vyhlásení tohto rozsudku vyplýva, že len v prípade, ak konštatovanie neplatnosti nekalej podmienky zaväzuje vnútroštátny súd zrušiť zmluvu v celom rozsahu, čím vystavuje spotrebiteľa „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“, smernica 93/13 nebráni tomu, aby vnútroštátny súd mohol nahradiť zmluvnú podmienku dispozitívnym ustanovením. Pozri rozsudky zo 14. marca 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207, bod 54); zo 7. novembra 2019, Kanyeba a i. (C-349/18 až C-351/18, EU:C:2019:936, body 70 a 74), a z 18. novembra 2021, A S.A. (C-212/20, EU:C:2021:934, bod 72).

17 Pozri rozsudky z 3. októbra 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, body 60 až 62), z 25. novembra 2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, bod 35).

18 Pozri uznesenie z 24. októbra 2019 Topaz (C-211/17, neuverejnené, EU:C:2019:906, bod 78).

19 Rozsudok z 25. novembra 2020 (C-269/19, EU:C:2020:954, bod 39).

20 Rozsudok z 25. novembra 2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, bod 38).

56. Tieto ciele sledované smernicou možno v zásade dosiahnuť „v závislosti od konkrétneho prípadu a vnútroštátneho právneho rámca“ jednoduchým neuplatnením dotknutej nekalej podmienky na spotrebiteľa, alebo ak zmluva nemohla naďalej existovať bez tejto podmienky, nahradením tejto podmienky dispozitívnymi ustanoveniami vnútroštátneho práva. Takéto dôsledky skonštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky však nevyčerpávajú všetky možné riešenia. [21]

57. Súdny dvor preto v predmetnom rozsudku spresnil, že v prípade neexistencie dispozitívnej právnej úpravy, prostredníctvom ktorej by bolo možné zabrániť neplatnosti zmluvy obsahujúcej nekalé zmluvné podmienky, a neplatnosť zmluvy by vystavila tohto spotrebiteľa „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“, je zásah vnútroštátneho súdu prípustný (môže prijať „všetky potrebné opatrenia na ochranu spotrebiteľa pred obzvlášť nepriaznivými dôsledkami, ktoré by mohlo spôsobiť odstúpenie od predmetnej zmluvy“), ale výkon tejto právomoci súdu nesmie ísť nad rámec toho, čo je nevyhnutne potrebné na obnovenie zmluvnej rovnováhy medzi zmluvnými stranami, a teda na ochranu spotrebiteľa pred obzvlášť nepriaznivými dôsledkami, ktoré by mohlo spôsobiť odstúpenie od predmetnej zmluvy, bez toho, aby boli dotknuté ciele sledované smernicou 93/13. [22] Možnosť voľne meniť alebo obmedzovať obsah nekalých zmluvných podmienok je vylúčená.

D. Dôsledky konštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky týkajúcej sa odmeny za právne služby

58. Judikatúra vyplývajúca z rozsudku Kásler bola rozvinutá v rámci vecí, v ktorých sa z dôvodu peňažnej povahy prevodov medzi zmluvnými stranami a možnosti uplatniť reštitučné nároky zdalo, že je v zásade možné obnoviť stav, ktorý by existoval, ak by zmluva nebola uzavretá. [23] Naproti tomu vznik takejto situácie by viedol k „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“ pre spotrebiteľa práve z dôvodu reštitučných nárokov, a predovšetkým z dôvodu súvisiacej okamžitej vymáhateľnosti nároku predajcu alebo dodávateľa na vrátenie kapitálu poskytnutého spotrebiteľovi.

59. Ochrana, ktorú spotrebiteľom poskytuje smernica 93/13, totiž nezachádza tak ďaleko, aby členským štátom ukladala povinnosť zrušiť bez výnimky všetky účinky právneho úkonu, ktorý obsahuje nekalú zmluvnú podmienku, ako keby všetky podmienky dotknutej zmluvy boli nekalé. [24] Vyplýva to z článku 6 ods. 1 tejto smernice, ktorý sankciu stanovenú v tomto ustanovení viaže na nekalú zmluvnú podmienku, a nie na celú zmluvu, v ktorej je takáto podmienka obsiahnutá.

60. Odpoveď na otázku, aké účinky má na zmluvné strany jej neplatnosť, a najmä, či a akým spôsobom sa vyžaduje, aby sa ich situácia obnovila do stavu, v akom by bola, keby zmluva nebola uzavretá, má v zásade poskytnúť vnútroštátne právo.

[21] Rozsudok z 25. novembra 2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, body 39 a 40).

[22] Rozsudok z 25. novembra 2020, Banca B. (C-269/19, EU:C:2020:954, body 41, 43 a 44).

[23] Je však pravda, že aj v súvislosti so zmluvami o úvere môže vzniknúť otázka, či smernica 93/13 bráni nárokom presahujúcim vrátenie nominálnej hodnoty tých súm, ktoré si zmluvné strany navzájom previedli po uzavretí zmluvy. Súdny dvor bol vyzvaný, aby spresnil túto otázku vo veci C-520/21, Bank M.

[24] Pokiaľ si členský štát nezvolí takéto riešenie uplatnením oprávnenia stanoveného v článku 8 smernice 93/13.

61. Vo všeobecnosti platí, že vnútroštátne právo rozhoduje o tom, že po odstránení nekalej zmluvnej podmienky v súlade s článkom 6 ods. 1 smernice zmluva nemôže byť ďalej záväzná. Práve vnútroštátne právo rozhoduje o dôsledkoch, ktoré spôsobuje neplatnosť zmluvy, hoci dôsledky vyplývajúce z jej neplatnosti nemôžu ohroziť potrebný účinok ustanovení smernice a byť v rozpore s cieľmi sledovanými touto smernicou.

62. Z rozsudku Lombard Pénzügyi és Lízing [25] vyplýva, že hoci sa vnútroštátny súd domnieva, že nie je možné obnoviť situáciu účastníkov konania, v akej by sa nachádzali, keby táto zmluva nebola uzavretá, hoci to vyžaduje vnútroštátne právo, zásah vnútroštátneho súdu do práv a povinností zmluvných strán nezbavuje tento súd povinnosti zabezpečiť, aby sa spotrebiteľ v konečnom dôsledku dostal do situácie, v akej by sa nachádzal, keby podmienka, ktorá bola považovaná za nekalú, nikdy neexistovala.

63. Napokon prináleží vnútroštátnemu súdu, aby v konečnom dôsledku určil, či vyhlásenie neplatnosti zmlúv obsahujúcich podmienky vyhlásené za nekalé vystavuje spotrebiteľa „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“ [26], a je tiež úlohou tohto súdu posúdiť, či je možné obnoviť situáciu zmluvných strán, v akej by sa nachádzali, ak by táto zmluva nebola uzavretá. [27]

64. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania zrejme vyplýva, že vzhľadom na povahu dotknutých zmlúv o poskytovaní právnych služieb a vzhľadom na skutočnosť, že tieto služby boli vo veci samej poskytnuté, nie je podľa vnútroštátneho súdu možné obnoviť situáciu, v ktorej by sa spotrebiteľ nachádzal, ak by nekalé podmienky neboli zahrnuté do týchto zmlúv.

65. Ak sa má tento návrh chápať tak, že spotrebiteľ nemôže „vrátiť“ služby, ktoré mu boli poskytnuté, vzniká otázka, či je vnútroštátne právo zlučiteľné s takýmto stavom a nepriznáva z dôvodu zrušenia zmluvy žiadne nároky tej strane, ktorá tieto služby poskytla.

66. Ak vnútroštátne právo na takto položenú otázku odpovie kladne, potom smernica 93/13 nevyžaduje akúsi „záchranu“ zmluvy pred zrušením, aby sa zabezpečilo, že predajca alebo dodávateľ, ktorý v nej uviedol nekalé zmluvné podmienky, môže získať odmenu pod zámienkou snahy o zabezpečenie rovnosti práv a povinností zmluvných strán alebo o obnovenie situácie, v ktorej by sa spotrebiteľ nachádzal, keby nekalá zmluvná podmienka neexistovala.

67. Po prvé dôsledky, ktoré vnútroštátne právo spája s neplatnosťou zmluvy, nesmú narušiť účinnosť ustanovení smernice 93/13 a byť v rozpore s cieľmi sledovanými touto smernicou. [28] Jej cieľom je ochrana spotrebiteľov. Smernica neukladá povinnosť priznať predajcom alebo dodávateľom určitú úroveň ochrany v prípade neplatnosti celej zmluvy, ktorá vyplýva z použitia nekalých podmienok zo strany predajcov alebo dodávateľov.

68. Po druhé, ako som už uviedol v bode 42 vyššie, pri obnovení právnej a skutkovej situácie spotrebiteľa ide o to, aby určenie nekalej povahy zmluvnej podmienky nebolo symbolické a v neprospech spotrebiteľa.

[25] Rozsudok z 31. marca 2022 (C-472/20, EU:C:2022:242, body 57 a 58). V tomto rozsudku Súdny dvor konštatoval, že záujmy spotrebiteľa mohli byť chránené najmä prostredníctvom toho, že mu budú vrátené sumy, ktoré veriteľ neoprávnene získal na základe podmienky považovanej za nekalú, pričom k takému vráteniu dôjde z dôvodu bezdôvodného obohatenia. Treba zdôrazniť, že maďarské právo, ktorému podliehala sporná zmluva, stanovovalo, že „v prípade neplatnosti zmluvy je potrebné obnoviť stav, ktorý existoval pred jej uzavretím“, a že ak to nie je možné, „súd môže konštatovať, že zmluva je platná až do vyhlásenia rozhodnutia“.

[26] Pozri rozsudok z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia (C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 61).

[27] Pozri rozsudok z 31. marca 2022, Lombard Pénzügyi és Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242, bod 57).

[28] Pozri bod 61 vyššie.

69. Po tretie opačný výklad smernice 93/13 by viedol k situácii, v ktorej by vnútroštátne súdy systematicky „dopĺňali“ zmluvy obsahujúce nekalé podmienky, čo by bolo v rozpore s preventívnym cieľom sledovaným touto smernicou. Z tohto dôvodu judikatúra nasledujúca po rozsudku Kásler obmedzuje uplatniteľnosť dispozitívnych ustanovení namiesto nekalých zmluvných podmienok na situácie, keď môže neplatnosť zmluvy viesť k „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“ pre spotrebiteľa.

70. Samotná skutočnosť, že spotrebiteľ nemôže „vrátiť“ už poskytnuté právne služby, však nevyhnutne neznamená, že vnútroštátne právo nespája žiaden následok s poskytnutím týchto služieb na základe zmluvy, ktorá sa ukázala ako neplatná. Návrh na začatie prejudiciálneho konania neobsahuje žiadne informácie týkajúce sa tejto otázky. Ak však litovské právo umožňuje takéto vyrovnanie,[29] vnútroštátny súd bude musieť preskúmať, či neplatnosť zmluvy vedie k „obzvlášť nepriaznivým dôsledkom“. Treba teda uviesť niekoľko poznámok, ktoré umožňujú vnútroštátnemu súdu vylúčiť, že sa nachádza v takejto situácii.

71. Potreba chrániť záujmy spotrebiteľa pred možnými „nepriaznivými dôsledkami“ sa musí posúdiť s ohľadom na okolnosti existujúce alebo predvídateľné v čase sporu, v rámci ktorých je nastolená otázka nekalej povahy zmluvných podmienok.[30] Dôležité je, ako sa bude vyvíjať situácia tohto spotrebiteľa podľa hmotného práva v mimosúdnom a súdnom kontexte, ako aj to, aká bude jeho procesná situácia v takýchto ďalších konaniach.[31]

72. Odstránenie účinkov právneho úkonu, v rámci ktorého advokát konal v mene a na účet svojho klienta môže viesť k tomu, že otázka poskytnutia týchto služieb bude posudzovaná v kontexte iných právnych konštrukcií, ktoré v konkrétnej situácii a vzhľadom na vnútroštátny právny rámec môžu stanoviť nárok na úhradu týchto služieb. Do hry môžu vstúpiť právne konštrukcie ako získanie neoprávneného prospechu alebo vedenie cudzích záležitostí bez poverenia (*negotiorum gestio*). Riešenia prijaté vo vnútroštátnych právnych predpisoch sa v tejto súvislosti môžu líšiť. Môžu zahŕňať náhradu vynaložených nákladov alebo zaplatenie sumy zodpovedajúcej trhovej cene za poskytnutie týchto služieb.

73. Na to, aby sa dospelo k záveru, že vyhlásenie neplatnosti zmluvy o úvere má „obzvlášť nepriaznivé dôsledky“, zvyčajne stačí, aby takéto vyhlásenie viedlo k okamžitej vymožiteľnosti nároku predajcu alebo dodávateľa na vrátenie kapitálu poskytnutého spotrebiteľovi. Na druhej strane v prípade zrušenia zmluvy o poskytovaní právnych služieb si samotné určenie spôsobu, akým sa vykoná vyúčtovanie strán, môže vyžadovať niekoľko krokov na stanovenie rozsahu poskytnutých služieb a posúdenie ich hodnoty.

74. Pritom je ťažké predpokladať, že by takéto úkony mohol vykonať sám spotrebiteľ. Neplatnosť zmluvy o poskytovaní právnych služieb, ktorá už bola vykonaná, môže uviesť spotrebiteľa do situácie právnej neistoty. Je to o to dôležitejšie, že nekalá povaha podmienky v zmluvách dotknutých vo veci samej súvisí so skutočnosťou, že spotrebiteľ nemal možnosť posúdiť konečné náklady na právne služby. Hoci vnútroštátne právo pripúšťa vyúčtovanie právnych služieb

[29] Hoci konečné posúdenie tejto otázky musí byť ponechané vnútroštátnym súdom, z § 1.80 Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (Občiansky zákonník Litovskej republiky) v znení zákona č. VIII-1864 z 18. júla 2000 vyplýva, že v prípade neplatnosti zmluvy by si strany mali navzájom vrátiť to, čo podľa zmluvy dostali (reštitúcia), a ak sa to ukáže ako nemožné, mali by si strany svoje pohľadávky navzájom nahradiť finančne, pokiaľ zákon nestanovuje iné dôsledky neplatnosti zmluvy. Naopak a v každom prípade nič nenasvedčuje tomu, že by litovské právo predpokladalo, že v prípade neplatnosti zmluvy je potrebné obnoviť stav existujúci pred jej uzavretím, a ak to nie je možné, snažiť sa zachovať platnosť zmluvy. Tým sa právny rámec veci samej odlišuje od rámca, na základe ktorého bol vyhlásený rozsudok z 31. marca 2022, Lombard Pénzügyi és Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242). Pozri poznámku pod čiarou 25 vyššie.

[30] Pozri rozsudok z 3. októbra 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, bod 50).

[31] Pozri rozsudok z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia (C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 61).

poskytnutých na základe zmluvy, ktorá sa ukázala byť neplatná, odstránenie zmluvnej podmienky týkajúcej sa odmeny a neplatnosť zmluvy stavia spotrebiteľa do situácie, ktorá je analogická situácii, ktorú chce smernica 93/13 odstrániť.

75. Ak je teda v konkrétnej situácii a s ohľadom na vnútroštátny právny rámec prípustná akákoľvek forma vyúčtovania právnych služieb poskytnutých na základe zmluvy, ktorá sa ukázala ako neplatná, treba dospieť k záveru, že neplatnosť zmluvy spôsobuje „obzvlášť nepriaznivé dôsledky“ pre spotrebiteľa.

76. Okrem týchto úvah je potrebné poznamenať, že právne služby môžu spočívať v konaní v mene a na účet spotrebiteľa v konaniach pred súdmi a inými orgánmi verejnej moci. Zmluva o poskytovaní právnych služieb môže byť základom pre splnomocnenie advokáta zastupovať klienta v tomto konaní a konať v jeho mene. To vyvoláva otázku, či neplatnosť tejto zmluvy nemá vplyv na platnosť a účinnosť uskutočnených úkonov. Odpoveď na túto otázku poskytuje vnútroštátne právo. Ak existuje pochybnosť o platnosti alebo účinnosti takýchto úkonov, vnútroštátny súd musí dospieť k záveru, že neplatnosť zmluvy má pre spotrebiteľa „obzvlášť nepriaznivé dôsledky“.

77. Ak vo svetle predchádzajúcich pripomienok vnútroštátny súd konštatuje, že odstúpenie od zmluvy môže spôsobiť „obzvlášť nepriaznivé dôsledky“, môže prijať opatrenia na ochranu spotrebiteľa pred týmito dôsledkami.

78. Môže ísť o uplatnenie ustanovenia, ktoré bolo zákonodarcom osobitne preskúmané s cieľom dosiahnuť rovnováhu medzi všetkými právami a povinnosťami zmluvných strán,[32] alebo o taký zásah do obsahu zmluvy, ktorý nejde nad rámec toho, čo je striktne nevyhnutné na dosiahnutie cieľov sledovaných smernicou.[33]

79. Zo znenia šiestej prejudiciálnej otázky vyplýva, že podľa litovského práva je možným spôsobom vyrovnania už poskytnutých právnych služieb stanovenie odmeny za ich poskytnutie vo výške minimálnych nákladov na tieto služby (minimálnych sadzieb) podľa vnútroštátneho práva.

80. Zastávam názor, že smernica 93/13 nebráni účtovaniu právnych služieb týmto spôsobom, aby sa zabránilo zrušeniu zmluvy, ktorý by mal pre spotrebiteľa „obzvlášť nepriaznivé dôsledky“.

81. Po prvé ide o spôsob účtovania právnych služieb, ktorý normotvorca považuje za dostatočný na účely rovnováhy medzi všetkými právami a povinnosťami účastníkov konania v kontexte konaní vedených podľa Občianskeho súdneho poriadku.

82. Po druhé tento spôsob vyrovnania poskytnutých právnych služieb prostredníctvom minimálnych sadzieb stanovených vnútroštátnym právnym aktom umožní spotrebiteľovi rozhodnúť sa využiť ochranu, ktorú mu zaručuje smernica 93/13, s plným vedomím hospodárskych dôsledkov spojených s týmto rozhodnutím. Je to o to dôležitejšie, že spotrebiteľ sa

[32] Pozri bod 51 vyššie.

[33] Pozri body 53 až 57 vyššie.

môže tiež vzdať ochrany, ktorú mu poskytuje táto smernica. [34] Je však úlohou vnútroštátneho súdu informovať ho o právnych následkoch, ktoré by mohla spôsobiť neplatnosť zmluvy, čím by spotrebiteľ mohol byť vystavený reštitučným nárokom. [35]

83. V znení šiestej prejudiciálnej otázky vnútroštátny súd ďalej zrejme vychádza z toho, že uskutočniteľným spôsobom vyrovnania služieb podľa litovského práva je aj určenie „primeranej“ odmeny s prihliadnutím na zložitosť veci, kvalifikáciu a skúsenosti advokáta, finančnú situáciu klienta a ďalšie relevantné okolnosti. Hoci to vnútroštátny súd výslovne neuvádza, okolnosti, ktoré majú umožniť určiť „primeranú“ výšku odmeny, v podstate zodpovedajú tým, ktoré sú uvedené v ustanovení litovského práva, ktoré obsahuje údaje, ktoré treba zohľadniť pri určovaní odmeny zmluvných strán zmluvy o poskytovaní právnych služieb. [36]

84. Ak je podľa vnútroštátneho práva uskutočniteľným spôsobom vyrovnania poskytnutých právnych služieb určenie odmeny na základe minimálnych sadzieb a spotrebiteľ tak môže byť chránený pred „obzvlášť nepriaznivými dôsledkami“ vyplývajúcimi zo zrušenia zmluvy, smernica 93/13 bráni tomu, aby vnútroštátny súd použil uvedený spôsob vyrovnania právnych služieb takým spôsobom, že uloží spotrebiteľovi povinnosť zaplatiť „primeranú“ odmenu.

85. Z judikatúry vyplýva, [37] že zásah vnútroštátneho súdu do obsahu zmluvy nemôže ísť nad rámec toho, čo je striktne nevyhnutné na obnovenie rovnováhy zmluvných strán medzi zmluvnými stranami, a tým chrániť spotrebiteľa pred obzvlášť nepriaznivými dôsledkami, ktoré by mohla spôsobiť neplatnosť dotknutej zmluvy, bez toho, aby tým boli dotknuté ciele sledované touto smernicou. Keďže takáto rovnováha sa už obnovila stanovením odmeny prostredníctvom minimálnych sadzieb, [38] zdá sa, že ďalšie zásahy presahujú rámec toho, čo je nevyhnutne potrebné.

86. Akékoľvek dôsledky, ktoré vnútroštátny súd vyvodí z konštatovania nekalej povahy zmluvnej podmienky, musia zabezpečiť dosiahnutie cieľov sledovaných smernicou 93/13. [39] Aj keď ide o ochranu spotrebiteľa pred „obzvlášť nepriaznivými dôsledkami“ vyplývajúcimi zo zániku zmluvy, vnútroštátny súd musí zohľadniť, či tieto dôsledky neodradia spotrebiteľa od využitia ochrany, ktorú mu smernica poskytuje, a či nepovedú k situácii, keď zistenie nekalej povahy zmluvnej podmienky nebude mať vo vzťahu k predajcom alebo dodávateľom odrádzajúci účinok. Zdá sa, že o taký prípad by išlo, ak by použitie nekalej podmienky predajcom alebo dodávateľom na určenie hlavného predmetu zmluvy o poskytovaní právnych služieb viedlo zakaždým k priznaniu „primeranej“ odmeny.

[34] Pozri rozsudky z 3. októbra 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, bod 55); z 29. apríla 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341, bod 94), a z 2. septembra 2021, OTP Jelzálogbank a i. (C-932/19, EU:C:2021:673, bod 48).

[35] Pozri rozsudok z 29. apríla 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341, body 98 a 99).

[36] Pozri bod 7 vyššie.

[37] Pozri body 53 až 57 vyššie.

[38] Pozri bod 81 vyššie.

[39] Pozri body 56 a 57 vyššie.

VI. Návrh

87. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré mu položil Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd, Litva) takto:

Článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že v situácii, keď zmluva o poskytovaní právnych služieb uzavretá spotrebiteľom s predajcom alebo s dodávateľom nemôže naďalej existovať po tom, ako z nej bola vylúčená nekalá podmienka týkajúca sa odmeny za poskytnutie právnych služieb a tieto služby boli poskytnuté, tieto ustanovenia nebránia tomu, aby vnútroštátny súd v celom rozsahu zamietol žalobu tohto predajcu alebo dodávateľa, ktorou sa domáha aby mu bol spotrebiteľ povinný zaplatiť odmenu za poskytnutie právnych služieb, ak vnútroštátna právna úprava nestanovuje žiadne vyrovnanie za poskytnutie právnych služieb na základe zmluvy, ktorá sa ukázala byť neplatnou.

Ak by neplatnosť zmluvy o poskytovaní právnych služieb mala obzvlášť nepriaznivé dôsledky pre spotrebiteľa, článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice 93/13 nebránia tomu, aby vnútroštátny súd predchádzal zániku tejto zmluvy a priznal predajcovi alebo dodávateľovi odmenu za už poskytnuté právne služby vo výške minimálnych nákladov na tieto služby (minimálnych sadzieb) určených vnútroštátnym právnym aktom.